

Minder jongeren zonder startkwalificatie van school

Aantal voortijdig schoolverlaters gedaald

- Lissabondoelstelling om voortijdig schoolverlaten terug te dringen bijna gehaald
- Meer mannen dan vrouwen voortijdig van school

Nog steeds meeste uitval op mbo-1-niveau

- Veel uitval onder eerste generatie allochtonen
- Sterke daling schooluitval onder Marokkaanse jongeren

Schoolverlaters kwetsbaar op arbeidsmarkt

- Voortijdig schoolverlaters hebben vaak flexibel dienstverband
- Mannen stoppen om te werken, vrouwen om hun gezondheid of om kind te krijgen

Jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten, lopen een groter risico op de arbeidsmarkt. Zij hebben vaker flexibele contracten en worden vaker werkloos dan jongeren die de school wel hebben afgemaakt. Het aandeel voortijdig schoolverlaters onder jongeren is gedaald van 16 procent in 2000 tot 11 procent in 2008.

1. Aantal voortijdig schoolverlaters gedaald

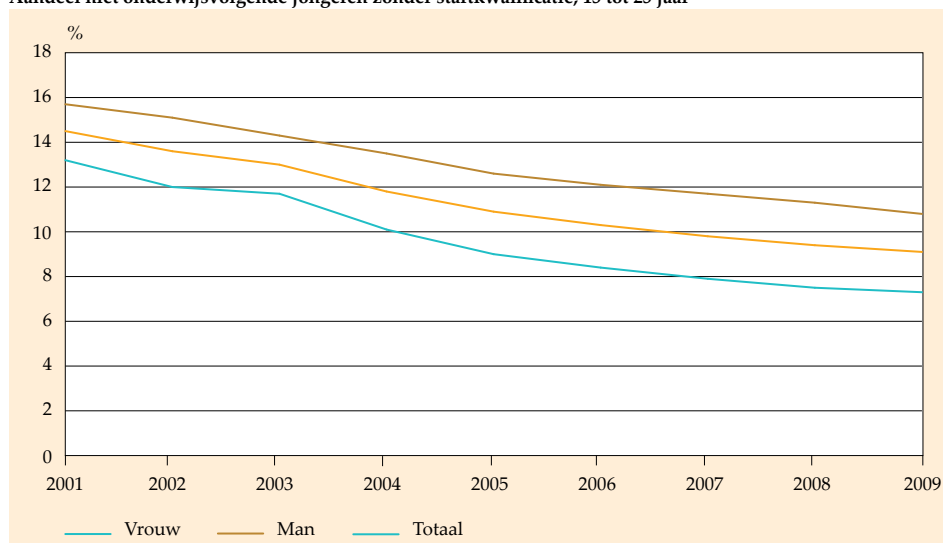
- Lissabondoelstelling om voortijdig schoolverlaten terug te dringen bijna gehaald
- Meer mannen dan vrouwen voortijdig van school

De meeste jongeren in Nederland hebben succes op school en halen hun diploma's. Een kleine minderheid van de jongeren verlaat het onderwijs voortijdig, zonder zogeheten startkwalificatie. Een startkwalificatie geldt als het minimale niveau dat nodig is om een volwaardige plaats op de arbeidsmarkt te veroveren. Een startkwalificatie betekent op zijn minst een havo- of vwo-diploma, een diploma op mbo-2-niveau (basisberoepsbeoefenaar) of een oude opleiding van vergelijkbaar niveau. Jongeren zonder startkwalificatie hebben een grote kans dat ze problemen krijgen op de arbeidsmarkt. In economisch gunstige tijden is het voor jongeren eenvoudiger om een baan te vinden. Zij zullen daardoor eerder het onderwijs verlaten (groenpluk). De keerzijde is dat tijdens een recessie vooral deze laag opgeleide jongeren het eerst hun baan verliezen.

In 2000 is het terugbrengen van het aantal vsv'ers een belangrijke doelstelling geworden voor de gehele Europese Unie. Tijdens de Europese Raad in Lissabon is afgesproken om het aantal vsv'ers van 18 tot 25 jaar te halveren in de periode 2000–2010. Nederland zit dicht bij realisatie van deze doelstelling. Het aandeel vsv'ers onder jongeren van 18 tot 25 jaar is gedaald van 16 procent in 2001 tot ruim 11 procent in 2008.

Ook in de jongste leeftijdsgroep (15 tot 25 jaar) is deze daling terug te zien. Gedurende de periode 2001–2009 is het aantal jongeren dat geen startkwalificatie heeft en ook geen

Aandeel niet onderwijsvolgende jongeren zonder startkwalificatie, 15 tot 25 jaar

onderwijs meer volgt flink gedaald. Van de 2 miljoen 15- tot 25-jarigen in 2009 zaten er 182 duizend (9 procent) niet meer op school terwijl zij ook geen startkwalificatie hadden. In 2001 waren dat er nog 273 duizend (15 procent).

Daling uitval onder mannen én vrouwen

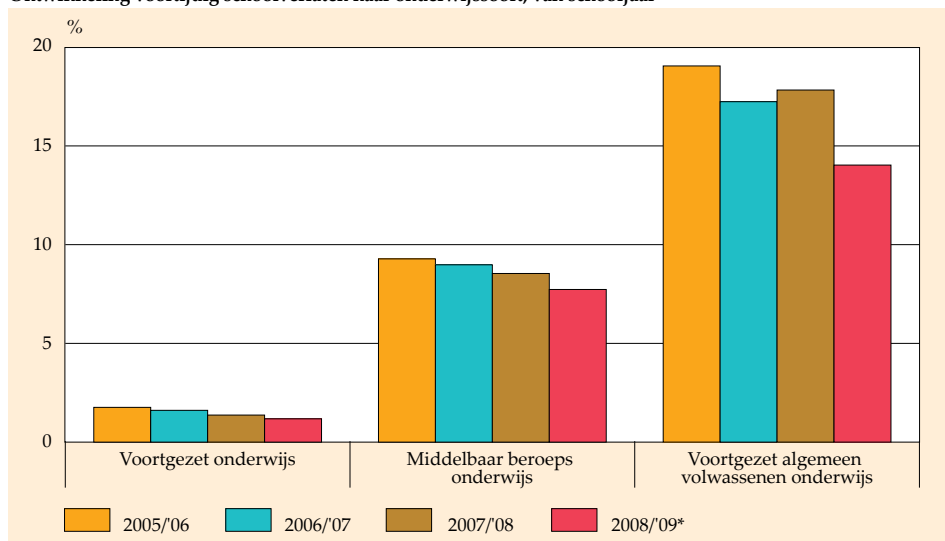
De daling van het aandeel vsv'ers is zichtbaar bij zowel vrouwen als mannen. Van de niet-onderwijsvolgende jonge vrouwen daalde het aandeel zonder startkwalificatie van 13 procent in 2001 naar 7 procent in 2009. Bij de mannen ging deze daling van 16 procent (2001) naar 11 procent in 2009. Er zijn dus meer mannen (110 duizend in 2009) zonder startkwalificatie dan vrouwen (72 duizend). In opleidingsrichtingen waar mannen zijn oververtegenwoordigd is het aandeel vsv'ers hoog. Vsv'ers hebben namelijk vaak een opleiding gevolgd in de agrarische sector (17 procent), in de technische sector (16 procent) of in de horeca- en transportsector (14 procent).

2. Nog steeds meeste uitval op mbo-1-niveau

- Veel uitval onder eerste generatie allochtonen
- Sterke daling schooluitval onder Marokkaanse jongeren

De uitvalpercentages lopen per opleiding en per onderwijssoort sterk uiteen. Onder leerlingen in het voortgezet onderwijs (vo) is het aandeel vsv'ers gedaald van 1,8 procent in schooljaar 2005/06 naar 1,2 procent in schooljaar 2008/09. Bij het mbo daalde het aandeel

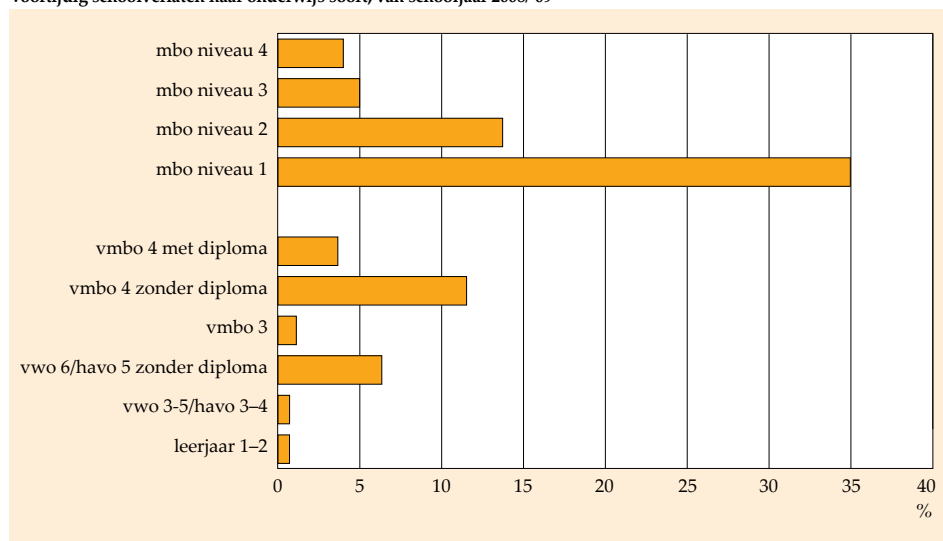
Ontwikkeling voortijdig schoolverlaten naar onderwijssoort, van schooljaar

relatief even snel als bij het voortgezet onderwijs in de eerste drie schooljaren, maar in het schooljaar 2008/09 is er een iets scherpere daling. In dat schooljaar was het aandeel vsv'ers onder mbo-deelnemers 7,7 procent.

De uitvalpercentages verschillen ook sterk per leerjaar. Weliswaar is het aandeel vsv'ers onder leerlingen die het examenjaar van het vmbo afsluiten zonder diploma het hoogst, maar de afname is onder deze groep leerlingen ook het sterkst geweest. Onder vmbo-leerlingen in de bovenbouw met een indicatie voor leerwegondersteunend onderwijs is het aandeel vsv'ers met 3,6 procent beduidend hoger dan onder de andere vmbo-leerlingen in de bovenbouw (2,4 procent). De meeste leerlingen in het examenjaar voor het vwo en havo sluiten hun opleiding met een diploma af en halen daarmee een startkwalificatie. Slechts een klein deel van de examenleerlingen verlaat zonder diploma het onderwijs.

Voortijdig schoolverlaten naar onderwijs soort, van schooljaar 2008/09

Het mbo kent vier niveaus waarbinnen weer diverse typen te onderscheiden zijn: de beroepsopleidende leerweg (bol) in voltijd of deeltijd en de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). Daarnaast kunnen leerlingen in het mbo ook uitsluitend aan examens deelnemen zonder onderwijs te volgen. Binnen mbo niveau 1 blijft het aandeel vsv'ers met 35 procent in het schooljaar 2008/09, zo'n 2,8 duizend leerlingen, veel hoger dan binnen de overige niveaus. Uit de combinatie van de gegevens blijkt dat het hoge aandeel van vsv'ers binnen niveau-1-opleidingen voornamelijk voor rekening komt van voltijddeelnemers in de beroepsopleidende leerweg (bol) waar ondanks een daling van 2 procentpunten over de afgelopen vier jaar nog steeds één op de drie deelnemers voortijdig de opleiding verlaat in 2008/09.

Sterke daling in uitval onder Marokkaanse jongeren

Onder eerste generatie allochtone leerlingen varieerden de aandelen vsv'ers in schooljaar 2008/'09 van 7,1 procent tot 10,0 procent. Deze uitval is daarmee beduidend hoger dan de uitval onder autochtonen van 2,8 procent. Voor volgende generaties is het verschil met autochtonen veel kleiner. Er zijn echter duidelijke verschillen in schooluitval naar de verschillende herkomstlanden. De uitval van leerlingen uit Suriname, de Nederlandse Antillen en Aruba is in schooljaar 2008/'09 sterker gedaald vergeleken met het schooljaar daarvoor. Onder de eerste generatie allochtone leerlingen uit Turkije zet de daling van het aandeel vsv'ers van voorgaande jaren zich voort. Opmerkelijk is dat het aandeel vsv'ers onder leerlingen uit Marokko de laatste jaren licht toenam maar in het schooljaar 2008/'09 plotseling sterk is gedaald.

Leerlingen uit eenoudergezinnen vaker voortijdig van school

Van de leerlingen uit eenoudergezinnen verliet in het schooljaar 2008/'09 5,3 procent de school zonder een startkwalificatie. Dat aandeel was in dat jaar meer dan twee keer zo hoog als onder leerlingen uit tweeoudergezinnen (2,4 procent). Ongeveer 3 procent van de leerlingen voert al een eigen huishouden. Van de leerlingen met een eigen huishouden die geen kinderen hebben is het aandeel vsv'ers ruim vier keer groter dan onder leerlingen uit tweeoudergezinnen. Zijn er in deze huishoudens wel kinderen, dan is het aandeel vsv'ers zelfs ruwweg zeven keer zo groot.

De schooluitval verschilt ook naar de draagkracht van de ouders: hoe hoger het inkomensniveau van het huishouden waarvan de leerling deel uitmaakt is, hoe kleiner de kans is dat deze zonder startkwalificatie de opleiding verlaat. In de hoogste inkomensklasse van huishoudens met een inkomensniveau van vier keer minimumloon of meer, was het aandeel vsv'ers in 2007/'08 2,6 procent. In huishoudens met een inkomensniveau rond het minimumloon was dit 6,1 procent. In huishoudens met een inkomensniveau onder het minimumloon is het aandeel vsv'ers zelfs 8,4 procent.

Verdachten van een misdrijf vaker voortijdig schoolverlater

Leerlingen die verdacht zijn geweest van een misdrijf verlaten de school vaker zonder diploma dan leerlingen tegen wie nooit een proces verbaal is opgemaakt. Van alle leerlingen heeft 5,1 procent één of meer keren een contact met de politie gehad. Onder leerlingen die één keer een dergelijk contact met de politie hebben gehad is het aandeel vsv'ers al ongeveer 10 procentpunten hoger dan onder leerlingen die dat niet hebben gehad. Onder leerlingen die twee keer of meer zijn geverbaliseerd ligt het aandeel ongeveer 20 procentpunten hoger. Wel is er onder deze groepen verdachten een afname die sterker is dan de algemene trend.

Lagere percentages schoolverlaters in noordelijke provincies

Overijssel is de provincie met het laagste aandeel voortijdig schoolverlaters, op de voet gevolgd door Groningen, Friesland, Drenthe, Gelderland en Zeeland. De meest stedelijke

provincies hebben de grootste aandelen vsv'ers. Dit hangt onder andere samen met de spreiding van de niet-westerse allochtonen in Nederland die over het algemeen vaker voortijdig uitvallen.

3. Schoolverlaters kwetsbaar op arbeidsmarkt

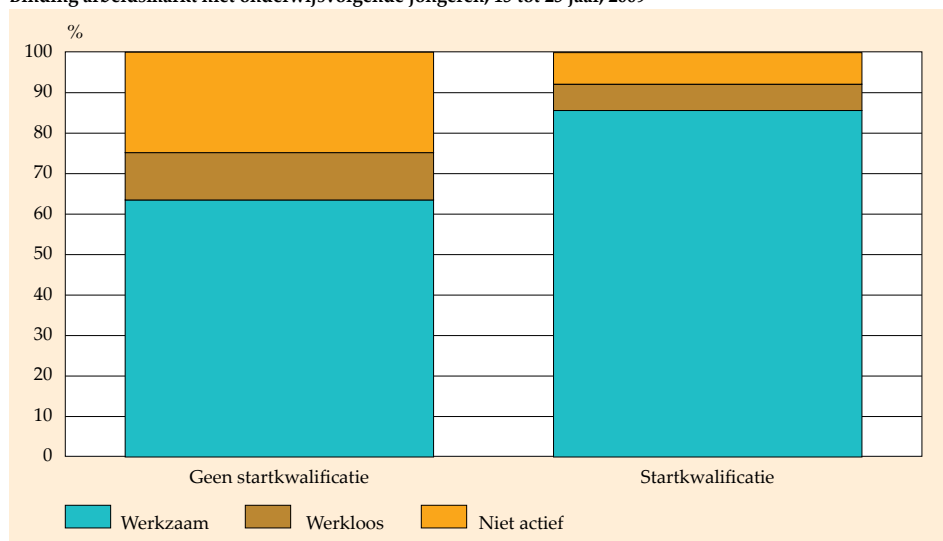
- Voortijdig schoolverlaters hebben vaak flexibel dienstverband
- Mannen stoppen om te werken, vrouwen om hun gezondheid of om kind te krijgen

Jongeren (15 tot 25 jaar) met een startkwalificatie vinden vaker werk dan jongeren zonder startkwalificatie. In 2009 had 86 procent van de niet-onderwijsvolgenden met een startkwalificatie een baan, van de vsv'ers had maar 64 procent een baan. Van de vsv'ers zonder baan was 12 procent wel actief op zoek naar werk en daarmee werkloos. De overige vsv'ers zochten niet actief naar werk, vaak omdat ze ziek of arbeidsongeschikt waren. Van de niet-onderwijsvolgende jongeren met een startkwalificatie maar zonder werk was 7 procent actief op zoek naar een baan.

Voortijdig schoolverlatende mannen vaker werk

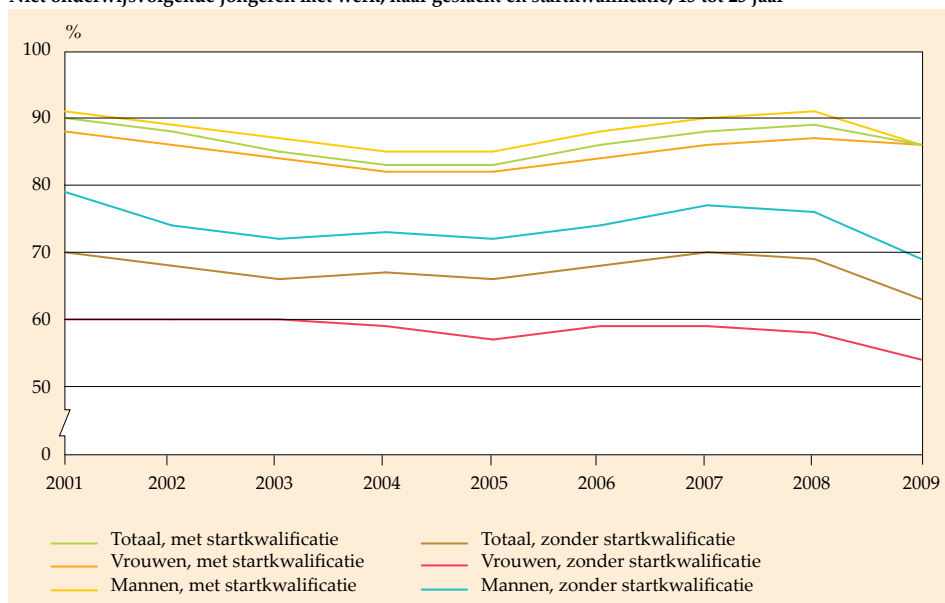
Jonge mannen en vrouwen die het onderwijs hebben verlaten met een startkwalificatie op zak hebben even vaak een baan. In 2009 had 86 procent van deze mannen en vrouwen een baan. Van de vsv'ers hebben de mannen echter vaker een baan dan de vrouwen. De per-

Binding arbeidsmarkt niet onderwijsvolgende jongeren, 15 tot 25 jaar, 2009

centages zijn 69 en 54. De verklaring voor dit verschil moet gezocht worden in de redenen om voortijdig te stoppen met de opleiding. Mannen stoppen relatief vaak omdat ze werken leuker vinden dan leren of omdat ze door financiële problemen genoodzaakt zijn om te werken. Vrouwen stoppen daarentegen relatief vaak met hun opleiding vanwege gezondheidsklachten, de zorg voor kinderen of familie, of een zwangerschap (ROA, 2009). Voor de gehele periode 2001–2009 geldt dat het verschil in het hebben van werk tussen mannen en vrouwen groter is onder jongeren zonder dan onder jongeren met een startkwalificatie.

Niet onderwijsvolgende jongeren met werk, naar geslacht en startkwalificatie, 15 tot 25 jaar

Positie op arbeidsmarkt sterk afhankelijk van conjunctuur

Het aandeel 15- tot 25-jarigen dat werkt en geen onderwijs meer volgt fluctueert door de jaren heen, onder meer door conjunctuurschommelingen. Door de economische neergang aan het begin van deze eeuw nam het aandeel jongeren met werk af tot in 2005. Tot in 2008 nam dit aandeel weer toe. Dit hangt samen met de hoogconjunctuur vanaf 2006. De economische crisis van het derde kwartaal van 2008 leidde wederom tot een daling van het aandeel jongeren met werk. Deze trend geldt voor de niet-onderwijsvolgende jongeren met en zonder startkwalificatie.

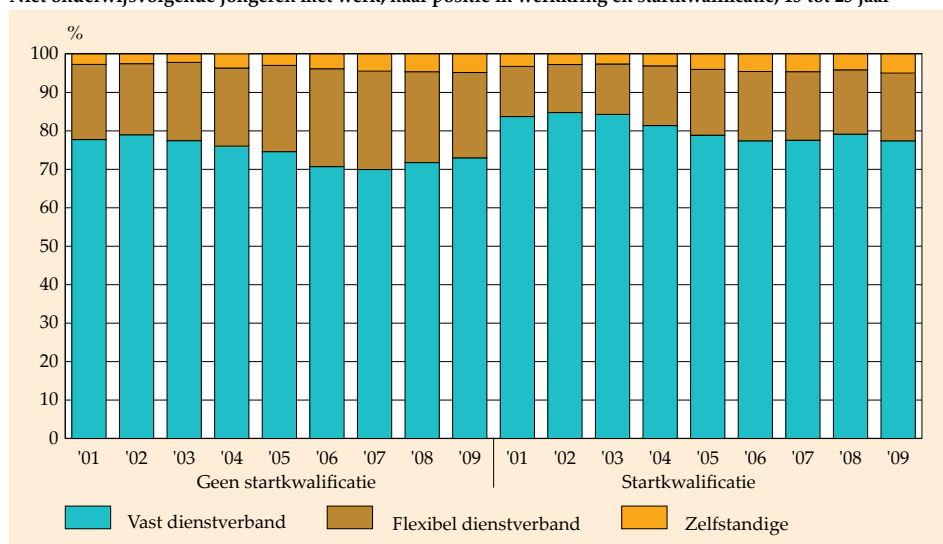
Voortijdig schoolverlaters hebben relatief vaak flexibel dienstverband

Zowel niet-onderwijsvolgende jongeren zonder als met een startkwalificatie die een baan hebben, werken voornamelijk in een vast dienstverband. In 2009 gold dit voor 77 procent

van de werkende jongeren met en voor 73 procent van de werkende jongeren zonder startkwalificatie. Daarnaast heeft een aanzienlijk deel van de niet-onderwijsvolgende jongeren met een baan een flexibel contract. Zij werken dan als oproep- of uitzendkrachten. Deze flexibele dienstverbanden komen vaker voor onder vsv'ers (22 procent) dan onder jongeren met een startkwalificatie (18 procent). In beide groepen werkte 5 procent van de jongeren voor zichzelf.

Het hebben van een flexibel contract maakt jongeren extra kwetsbaar in economisch slechte tijden. Met zo'n contract zijn zij vaak de eersten die worden ontslagen. Op het moment dat de economie weer aantrekt, nemen bedrijven ook weer flexibele arbeidskrachten aan, waardoor er naar verhouding weer meer flexibele contracten worden gegeven. Het effect van economische schommelingen merken zij dan ook beter dan de jongeren met een startkwalificatie.

Niet onderwijsvolgende jongeren met werk, naar positie in werkring en startkwalificatie, 15 tot 25 jaar

Toelichting

Voortijdige schoolverlaters

Personen die geen onderwijs volgen en niet in het bezit zijn van een startkwalificatie. Het bepalen van het aantal voortijdig schoolverlaters in Nederland kent twee benaderingen:

1. totale groep/volume vsv'ers (Europese beleidsdoelstellingen), waarbij het aantal personen zonder startkwalificatie wordt benaderd vanuit de Enquête Beroepsbevolking (EBB). Hierbij wordt bij benadering vastgesteld hoeveel jongeren van 15 tot 25 jaar geen onderwijs volgen én niet in het bezit zijn van een startkwalificatie.
2. Jaarlijkse/nieuwe aanwas (landelijke beleidsdoelstellingen), waarbij van het aantal leerlingen dat op 1 oktober van een bepaald schooljaar staat ingeschreven in het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs of voortgezet algemeen volwassenenonderwijs wordt bekeken of zij een jaar later al dan niet met een startkwalificatie het onderwijs hebben verlaten. Hierbij gaat het om leerlingen in het onderwijs dat door de overheid wordt bekostigd, die na schoolverlaten jonger zijn dan 23 jaar én staan ingeschreven in de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA).

Bekostigd onderwijs

Het onderwijs dat wordt bekostigd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap of het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit.

Startkwalificatie

Een startkwalificatie is een diploma op ten minste havo- of vwo-niveau of een mbo-diploma op niveau 2 (basisberoepsopleiding).

Potentiële beroepsbevolking

Het deel van de bevolking dat gelet op zijn leeftijd in aanmerking komt voor deelname aan het arbeidsproces.

Referenties

ROA, 2009, Zonder diploma. Aanleiding, Kansen en Toekomstintenties, ROA-R-2009/1, Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Maastricht.

Vries, R. de, 2006, Langdurige werkloosheid in Nederland. In: Sociaaleconomische trends 4e kwartaal, CBS, Voorburg/Heerlen.

Kerncijfers: Voortijdige schoolverlaters

	Schooljaar			
	2005/'06	2006/'07	2007/'08	2008/'09*
	%			
Onderwijssoort				
Totaal	4,1	4,0	3,7	3,3
Voortgezet onderwijs				
Totaal	1,8	1,6	1,4	1,2
leerjaar 1-2	0,9	0,8	0,8	0,7
vwo 3-5/havo 3-4	0,9	0,9	0,9	0,7
vwo 6/havo 5 zonder diploma	8,5	8,4	8,7	6,3
vmbo 3	1,6	1,5	1,3	1,1
vmbo 4 zonder diploma	18,4	16,3	13,7	11,5
vmbo 4 met diploma	6,1	5,5	4,1	3,7
Middelbaar beroeps onderwijs				
Totaal	9,3	9,0	8,5	7,7
niveau 1	38,0	37,7	35,8	35,0
niveau 2	15,3	15,2	15,1	13,7
niveau 3	6,7	6,1	5,6	5,0
niveau 4	4,7	4,8	4,5	4,0
Voortgezet algemeen volwassenen onderwijs	19,1	17,2	17,8	14,0
Herkomst				
Autochtoon	3,5	3,4	3,1	2,8
1e generatie				
Marokko	10,6	10,9	11,4	8,5
Turkije	10,3	9,6	8,9	7,1
Suriname	9,3	8,5	9,4	8,3
Nederlandse Antillen + Aruba	11,6	11,6	11,9	10,0
Inkomsten huishouden gerelateerd aan minimumloon				
< 0,9 ml	8,5	8,4	8,4	
0,9 -< 1,1 ml	6,7	6,7	6,1	
1,1 -< 1,5 ml	6,2	6,0	6,0	
1,5 -< 2 ml	5,3	5,3	5,3	
2 -< 4 ml	3,5	3,4	3,2	
≥ 4 ml	2,9	2,7	2,6	
Verdacht geweest van misdrijf				
0 keer	3,5	3,3	3,0	
1 keer	14,2	13,7	12,6	
2 of meer keer	24,9	25,1	23,3	

Kerncijfers: Niet-onderwijsvolgende jongeren van 15 tot 25 jaar totaal mannen en vrouwen

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	%								
Totaal aantal vsv'ers	14,5	13,6	13,0	11,8	10,9	10,3	9,8	9,4	9,1
Niet-onderwijsvolgende jongeren met werk									
met startkwalificatie	89,6	87,6	85,5	83,3	83,5	85,8	87,6	88,7	85,6
zonder startkwalificatie	70,2	68,2	66,5	67,3	65,8	67,7	69,5	69,0	63,5
Werkzaam in vast dienstverband									
met startkwalificatie	83,7	84,8	84,3	81,4	78,9	77,4	77,6	79,1	77,4
zonder startkwalificatie	77,7	79,0	77,5	76,0	74,6	70,7	70,0	71,8	73,0
Werkzaam in flexibel dienstverband									
met startkwalificatie	13,0	12,5	13,1	15,5	17,1	18,0	17,8	16,7	17,6
zonder startkwalificatie	19,6	18,5	20,4	20,3	22,4	25,5	25,6	23,6	22,2
Werkzaam als zelfstandige									
met startkwalificatie	3,2	2,7	2,6	3,1	4,0	4,6	4,6	4,1	5,0
zonder startkwalificatie	2,7	2,5	2,2	3,7	3,0	3,8	4,5	4,6	4,8
Mannen									
Totaal aantal vsv'ers	15,7	15,1	14,3	13,5	12,6	12,1	11,7	11,3	10,8
Niet-onderwijsvolgende jongeren met werk									
met startkwalificatie	91,5	88,8	87,1	84,9	85,5	87,9	90,0	90,8	85,6
zonder startkwalificatie	78,9	74,3	72,0	73,0	72,3	73,7	76,6	76,4	69,4
Vrouwen									
Totaal aantal vsv'ers	13,2	12,0	11,7	10,1	9,0	8,4	7,9	7,5	7,3
Niet-onderwijsvolgende jongeren met werk									
met startkwalificatie	88,2	86,5	84,0	82,0	81,8	84,1	85,6	86,9	85,7
zonder startkwalificatie	59,6	60,1	59,6	59,3	56,6	58,9	58,7	57,6	54,5